

A.Islomov

Soft skills markazi rahbari

D.Raxmatullayeva

Soft skills markazi koordinatori

SOFT SKILLS (YUMSHOQ KO'NIKMALAR)NING ZAMONAVIY TA'LIM VA MEHNAT BOZORIDAGI ROLI

Annotatsiya.

Ushbu maqolada XXI asrda inson kapitalini rivojlantirishda soft skills (yumshoq ko'nikmalar)ning o'рни va ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilinib, global va raqamli sharoitida mazkur ko'nikmalar shaxsning kasbiy va ijtimoiy samaradorligini belgilovchi asosiy omil sifatida ekanligi, soft skillsning mohiyati va ularning ta'lim jarayonida shakllanish xususiyatlari yoritilgan. Shuningdek, halqaro tadqiqotlar asosida ularning mehnat bozoridagi o'рни va professional muvaffaqiyatga ta'siri asoslab berilib, talabalarda soft skillsni shakllantirish jarayonlari va amaliyotga joriy etilishi masalalari keltirilib, an'anaviy ta'limdan kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan ta'lim jarayonlariga o'tish zarurati tahlil qilingan.

Tayanch iboralar: Soft skills, yumshoq ko'nikmalar, inson kapitali, kompetensiyaviy yondashuv, raqamlashuv, globallashuv, ta'lim tizimi, mehnat bozori, kasbiy kompetensiya, kommunikatsiya ko'nikmalari, jamoada ishlash, muammo yechish, kasbiy rivojlanish, ta'lim samaradorligi.

РОЛЬ SOFT SKILLS (ГИБКИХ НАВЫКОВ) В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ И НА РЫНКЕ ТРУДА

Аннотация.

В данной статье научно анализируется роль и значение soft skills (гибких навыков) в развитии человеческого капитала в XXI веке, а также обосновывается, что в условиях глобализации и цифровизации данные навыки являются ключевым фактором, определяющим профессиональную и социальную эффективность личности. Раскрываются сущность soft skills и особенности их формирования в образовательном процессе. На основе международных исследований обосновывается их роль на рынке труда и влияние на профессиональный успех. Рассматриваются процессы формирования soft skills у студентов и вопросы их внедрения в практику, а также анализируется необходимость перехода от традиционного образования к компетентностному подходу.

Ключевые слова: Soft skills, гибкие навыки, человеческий капитал, компетентностный подход, цифровизация, глобализация, система образования, рынок труда, профессиональная компетенция, коммуникативные навыки, работа в команде, решение проблем, профессиональное развитие, эффективность образования.

THE ROLE OF SOFT SKILLS IN MODERN EDUCATION AND THE LABOR MARKET

Abstract.

This article provides a scientific analysis of the role and importance of soft skills in the development of human capital in the 21st century. It substantiates that in the context of globalization and digital transformation, soft skills are a key factor determining an individual's professional and social effectiveness. The essence of soft skills and the features of their formation in the educational process are examined. Based on international research, their role in the labor market and impact on professional success are justified. The processes of developing soft skills among students and their implementation in practice are also discussed, along with the necessity of transitioning from traditional education to a competency-based approach.

Keywords: Soft skills, human capital, competency-based approach, digitalization, globalization, education system, labor market, professional competence, communication skills, teamwork, problem-solving, professional development, educational effectiveness.

Kirish.

XXI asr jamiyat taraqqiyoti bilimlar iqtisodiyoti, raqamlashtirish va globallashuv jarayonlari bilan tavsiflanadi. Ushbu sharoitda inson kapitali sifati davlatlar va tashkilotlar raqobatbardoshligining asosiy omiliga aylanmoqda. Inson kapitalining sifati esa nafaqat kasbiy bilimlar va texnik ko'nikmalar (hard skills), balki shaxsiy, ijtimoiy va kommunikativ qobiliyatlar — soft skills bilan belgilanadi. So'nggi yillarda xalqaro tadqiqotlar, jumladan Jahon iqtisodiy forumi, UNESCO va OECD hisobotlarida ham yumshoq ko'nikmalar kelajak kasblari uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlanmoqda.

An'anaviy ta'lim tizimi asosan bilim berishga yo'naltirilgan bo'lsa, zamonaviy ta'lim shaxsni kompleks rivojlantirish, ya'ni bilim, ko'nikma, qadriyat va munosabatlarni uyg'un

shakllantirishni maqsad qilmoqda. Shu nuqtayi nazardan soft skills shaxsning kasbiy faoliyatga muvaffaqiyatli integratsiyalashuvi, ijtimoiy moslashuvi va uzluksiz rivojlanishini ta'minlovchi muhim komponent sifatida namoyon bo'ladi. Mazkur maqolada soft skills tushunchasining mohiyati, uning zamonaviy ta'lim va mehnat bozorida o'rni hamda shaxsiy va kasbiy rivojlanishdagi ahamiyati ilmiy tahlil qilinadi.

Soft skills tushunchasi psixologiya, pedagogika, menejment va sotsiologiya fanlari kesishmasida shakllangan bo'lib, u shaxsning muvozanat, hamkorlik, muammolarni hal qilish, emotsional barqarorlik va o'zini boshqarish kabi qobiliyatlarini qamrab oladi. Ushbu ko'nikmalar ko'pincha universal xarakterga ega bo'lib, turli kasb va faoliyat turlarida birdek ahamiyat kasb etadi. Shuning uchun ham soft

skills baʼzan “koʻchma kompetensiyalar” deb ham ataladi.

Mehnat bozorida soft skillsʼning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Ish beruvchilar nafaqat texnik jihatdan bilimlilar, balki jamoada ishlay oladigan, tashabbuskor, masʼuliyatli va moslashuvchan xodimlarga ehtiyoj sezmoqda. Tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, professional muvaffaqiyatning katta qismi aynan yumshoq koʻnikmalar bilan bogʻliq. Texnik bilimlar ishga kirishda muhim boʻlsa-da, lavozimda koʻtarilish, yetakchilikka erishish va uzoq muddatli faoliyatda muvaffaqiyat qozonish soft skills darajasiga bevosita bogʻliqdir.

Garvard universiteti, Karnegi jamgʻarmasi va Stenford tadqiqot markazlari tomonidan oʻtkazilgan qator tadqiqotlar natijasida aniqlanishicha, insonning kasbiy muvaffaqiyatining taxminan 85 foizi soft skills hissasiga, faqat 15 foizi esa hard skills, yaʼni texnik bilim va kasbiy mahorati hissasiga toʻgʻri keladi. Ushbu statistik koʻrsatkich shuni anglatadiki, inson qanchalik yuqori bilimga ega boʻlmasin, agar u jamoada ishlay olmasa, samarali muloqot qila olmasa yoki oʻzini boshqara olmasa, uning kasbiy oʻsishi cheklanib qoladi [1].

LinkedIn kompaniyasining Global Talent Trends hisobotlariga koʻra, ish beruvchilarning 92 foizi soft skillsni hard skills bilan teng yoki undan ham muhim deb hisoblaydi. Shuningdek, rahbarlarning 89 foizi oʻz amaliyotida aynan soft skills yetishmasligi sababli xodimlar ishda muvaffaqiyatsizlikka

uchraganini tan olgan. Bu holat soft skills ishga qabul qilish va kadrlarni saqlab qolishda hal qiluvchi omilga aylanganini koʻrsatadi [2].

McKinsey & Company tahlillariga koʻra, soft skills yaxshi rivojlangan jamoalarda mehnat unumdorligi 20–25 foizga yuqori, xodimlar almashinuvi esa 30 foizga kam boʻladi. Bu esa tashkilot uchun moliyaviy barqarorlik va kadrlar bilan bogʻliq xarajatlarni qisqartirish imkonini yaratadi [3].

Soft skillsʼning muhim tarkibiy qismlaridan biri kommunikativ kompetensiyadir. Muloqot jarayonida fikrni aniq va ravon ifodalash, faol tinglash, bahs-munozaralarda konstruktiv yondashuvni saqlash va turli ijtimoiy guruhlar bilan samarali aloqa oʻrnatish professional muhitda muhim hisoblanadi. Ayniqsa, xizmat koʻrsatish, taʼlim, boshqaruv va sogʻliqni saqlash sohalarida kommunikativ koʻnikmalar muhtasab faoliyatining asosini tashkil etadi.

Yumshoq koʻnikmalarning yana bir muhim elementi — emotsional intellektidir. Emotsional intellekt insonning oʻz his-tuygʻularini anglash, boshqarish va boshqalarning emotsional holatini tushunish qobiliyatini ifodalaydi. Emotsional intellekti rivojlangan shaxs stressli vaziyatlarda muvozanatni saqlay oladi, nizolarni keskinlashtirmasdan hal qiladi va sogʻlom psixologik muhit yaratishga hissa qoʻshadi. Bu jihat, ayniqsa, jamoaviy faoliyatda va yetakchilik lavozimlarida muhim ahamiyat kasb etadi.

Amerikalik psixolog Deniel Gollmannning tadqiqotlariga ko'ra, rahbar faoliyatidagi umumiy muvaffaqiyatning 70 foizdan ortig'i emotsional intellekt, ya'ni soft skills tarkibiga kiruvchi qobiliyatlar bilan bog'liq. Emotsional intellekt yuqori bo'lgan rahbarlar jamoada sog'lom psixologik muhit yarata oladi, konfliktlarni konstruktiv hal qiladi va xodimlarni rag'batlantirishda samarali bo'ladi [4].

Soft skills shaxsning muammolarni hal qilish va tanqidiy fikrlash qobiliyatini ham rivojlantiradi. Zamonaviy jamiyatda tayyor yechimlar kam uchraydi, aksariyat holatlarda murakkab va noaniq vaziyatlarda qaror qabul qilish talab etiladi. Tanqidiy fikrlash, tahlil qilish, muqobil variantlarni solishtirish va oqilona xulosa chiqarish qobiliyatlari shaxsning professional kompetentligini oshiradi. Bu ko'nikmalar nafaqat ish faoliyatida, balki kundalik hayotda ham muhim ahamiyatga ega.

Ta'lim jarayonida soft skills'ni shakllantirish masalasi alohida e'tiborni talab qiladi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar — kompetensiyaga asoslangan ta'lim, andragogika, interfaol metodlar va loyiha asosida o'qitish soft skills'ni rivojlantirishga xizmat qiladi. Jamoaviy ishlanmalar, munozaralar, muammoli vaziyatlar, rolli o'yinlar va treninglar orqali talabalarda yetakchilik, mas'uliyat, tashabbuskorlik va hamkorlik ko'nikmalari shakllanadi. Shu tariqa ta'lim jarayoni faqat bilim berish bilan cheklanmay, shaxsni

hayotga tayyorlash vazifasini ham bajaradi.

Ta'lim sohasida olib borilgan tadqiqotlar ham soft skillsning samaradorligini tasdiqlaydi. OECD ma'lumotlariga ko'ra, soft skillsga yo'naltirilgan ta'lim dasturlarida qatnashgan talabalarning o'zlashtirish darajasi o'rtacha 15–20 foizga, o'quv jarayonidagi faolligi esa 25 foizga oshgan. Loyiha asosida va jamoaviy ish shakllariga asoslangan ta'limda talabalarning jamoada ishlash ko'nikmalari 30 foizga yaxshilangani qayd etilgan. Bu esa soft skills bilimlarni amaliyotga tatbiq etishda muhim vosita ekanini ko'rsatadi [5].

Soft skills'ning ahamiyati raqamli transformatsiya sharoitida yanada ortmoqda. Sun'iy intellekt va avtomatlashtirish ko'plab texnik vazifalarni bajarishga qodir bo'lsa-da, insoniy omil — ijodkorlik, empatiya, axloqiy qaror qabul qilish va ijtimoiy mas'uliyat texnologiyalar bilan to'liq almashtirilmaydi. Shu sababli kelajak mutaxassisi texnik bilimlar bilan bir qatorda yuqori darajadagi soft skills'ga ham ega bo'lishi zarur.

Raqamli iqtisodiyot va sun'iy intellekt rivojlanayotgan sharoitda soft skillsning ahamiyati yanada ortmoqda. Jahon iqtisodiy forumi ma'lumotlariga ko'ra, texnik vazifalarning 40–50 foizi avtomatlashtirilishi mumkin. Ammo empatiya, ijodiy fikrlash, axloqiy qaror qabul qilish kabi soft skills elementlarining 0 foizi to'liq avtomatlashtirilishi mumkin emas. Bu esa kelajakda insonning mehnat

bozoridagi qiymati aynan soft skills orqali belgilanishini anglatadi [6].

METODOLOGIYA (Methods).

Hozirgi globallashtirish va raqamlashuv sharoitida mehnat bozoridagi talablar keskin o'zgarib bormoqda. Zamonaviy ish beruvchilar mutaxassislarining faqat kasbiy bilim va texnik ko'nikmalariga (hard skills) emas, balki ularning shaxsiy, ijtimoiy va kommunikativ qobiliyatlari, jumladan, hayotiy sifatlariga ham katta e'tibor qaratmoqda. Shu bois, soft skills kompetensiyalarini shakllantirish oliy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biriga aylanmoqda.

Ayniqsa, raqamli texnologiyalar, kompyuter injenering va kiberxavfsizlik sohalarida faoliyat yurituvchi mutaxassislar uchun jamoada ishlash, samarali muloqot, emotsional intellekt, stressga bardoshlilik va o'z-o'zini rivojlantirish qobiliyatlari muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur kompetensiyalarni maqsadli shakllantirishga qaratilgan o'quv dasturlarini ta'lim jarayoniga joriy etish ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb hisoblanadi.

Ayni paytda ta'lim sohasidagi nufuzli Xalqaro ekspertlar tomonidan ta'lim tarbiya jarayoniga ikki xil kompetensiyalarni uyg'un joriy etish taklif etilmoqda. Bular: "Hard skills - (ingliz. "qattiq" malaka) kasbiy kompetensiyalar hamda "Soft skills" - (ingliz. "yumshoq", "moslashuvchan" malaka) universal (umumiy) kompetensiyalar.

Hard skills (ingl. «kattiq ko'nikmalar») — texnik tomoni bilan bog'liq bo'lgan professional bilim, ko'nikma va mahoratlar yig'indisidir. Ularni mavjudligi topshirilgan ishni muvaffaqiyatli bajarish imkonini beradi. Shuning uchun ish beruvchi o'z talabnomasida ularga bo'lgan ehtiyojini ko'rsatadi, ishga talabgor esa o'z rezyumesini «Professional ko'nikmalari» qismiga shu ko'nikmalarini ko'rsatadi.

"Hard" - "qattiq" kompetensiyalarga ega bo'lish uchun muayyan kasb bo'yicha aniq bilim zarur bo'ladi va bu kompetensiyalarning mavjudligi imtihon o'tkazish orqali aniqlanadi.

"Soft" - "yumshoq" kompetensiyalar (ijodkorlik, muloqotga kirishishi layoqati, jamoada ishlash qobiliyati, qat'iyatlilik, tanqidiy fikrlash va hok.) esa ko'p hollarda inson xarakteri va hayotiy tajribasiga bevosita bog'liq bo'lganligi sababli shaxsiy fazilat, xislat, qobiliyat sifatida ham talqin etiladi.

"Soft skills" tushunchasi tadqiqot predmeti (obyekti) sifatida ilmiy muomalaga kirishi ilk marta 1959—1972 yillarda AQSh armiyasi shaxsiy tarkibini tayyorlash jarayonidagi islohotlar bilan bog'liq. Askarlarning shaxsiy va jangovor kompetensiyalarini shakllantirish bo'yicha tadqiqotlarga rahbarlik qilgan psixolog, ehtiyojlar nazariyasi muallifi, mavzular bo'yicha apperseptiv testlarni baholashning yangi metodikasini ishlab chiqqan professor Devid Makkleland AQSh

davlat departamenti ximatiga xodimlarni tanlash jarayonida ilk marta “yumshoq” (soft) kompetensiyalar va ularni baholash tushunchasini qoʻllaydi.

Zamonaviy dunyoda va yaqin kelajakda taʼlim olish, hayotiy muhim ehtiyojlar uchun zarur daromadga ega boʻlish va xizmat pillapoyalariidan yuqorilab borish (oʻsish) uchun avvalo mehnat bozorida raqobatbardosh kadr boʻlishning asosiy sharti boʻlgan kelajak kompetensiyalarini egallashi talab etiladi.

“Soft” kompetensiyalar ishchi kasbning oʻziga emas, hayotiy tajriba va bilimlarga taalluqli shaxsiy koʻnikmalardir. Shaxslararo muloqot koʻnikmalari, hayotiy tajribalar, ijtimoiy bilimlar, XXI asrning zamonaviy bilimlari majmuidir”.

TADQIQOT NATIJASI

Tadqiqot jarayonida ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish asosida Alfraganus universiteti Soft skills markazi tomonidan 120 soatga moʻljallangan “Soft skills kompetensiyalarini shakllantirish” oʻquv dasturi ishlab chiqilib, universitet uslubiy kengashida tasdiqlangan (2025 yil 27 martdagi 3-son qarori).

Dastur tajriba-sinov tariqasida “Raqamli texnologiyalar” fakultetining “Kompyuter injenering” va “Kiberxavfsizlik injenering” yoʻnalishlarida tahsil olayotgan 3-kurs talabalari oʻrtasida joriy etildi. Tajribada jami 78 nafar talaba ishtirok etib, oʻquv jarayoni 2025 yil 9–13 dekabr kunlari mobaynida modulli tizim asosida tashkil etildi. Oʻquv jarayoni besh kunlik

modulli dastur asosida amalga oshirildi.

Birinchi kuni soft skills kompetensiyalarining mohiyati, turlari va kasbiy faoliyatdagi ahamiyati yoritildi. Bunda talabalar oʻz-oʻzini diagnostika qilish orqali shaxsiy imkoniyatlari va rivojlanish nuqtalarini aniqladilar.

Ikkinchi kuni emotsional intellekt tushunchasi, uning tarkibiy qismlari hamda IQ va EQ oʻrtasidagi farqlar oʻrganildi. Amaliy mashgʻulotlar davomida talabalarda stress holatlarini boshqarish va his-tuygʻularni nazorat qilish koʻnikmalari rivojlantirildi.

Uchinchi kuni samarali muloqot va kommunikatsiya, faol tinglash va jamoada ishlash kompetensiyalariga eʼtibor qaratildi.

Toʻrtinchi kuni talabalarning hayotiy maqsadlari va qadriyatlarini tahlil qilinib, shaxsiy rivojlanish strategiyasini ishlab chiqish koʻnikmalari shakllantirildi.

Beshinchi kuni esa har bir ishtirokchi individual rivojlanish rejasini ishlab chiqib, taqdim qildi.

Besh kun davomida modulli texnologiya asosida tashkil etilgan kursning samaradorligini aniqlash maqsadida ishtirokchi talabalar oʻrtasida yakuniy soʻrovnoma va baholash ishlari oʻtkazildi. Soʻrovnomada jami 78 nafar talaba qatnashib, olingan natijalar tahlil qilindi.

“Dars jarayonlaridan umumiy qoniqish darajasi” boʻyicha tahlil natijalariga koʻra, ishtirokchilarning 94,9%i (74 nafar) oʻquv jarayonini 5 ball

(yuqori ko'rsatikich) bilan baholagan. 3,8% ishtirokchi (3 nafar) 4 ball (o'rta) bergan bo'lib, faqat 1 nafar ishtirokchi (1,3%) past baholashni qayd etgan. Bu natijalar o'quv jarayonidan umumiy qoniqish darajasi juda yuqori ekanini ko'rsatadi.

“Har bir kunning mavzularini qanday baholaysiz?” savoliga berilgan javoblar tahlili ham yuqori natijalarni namoyon etdi: 73 nafar (93,6%) ishtirokchi 5 ball (a'lo); 4 nafar (5,1%) ishtirokchi 4 ball; 1 nafar (1,3%) ishtirokchi 1 ball bilan baholadilar.

Bu natijalar o'quv dasturining mavzulari ilmiy-nazariy jihatdan puxta ishlab chiqilgani, amaliyot bilan uyg'unlashgani va talabalar uchun tushunarli hamda qiziqarli ekanini ko'rsatadi. Ayniqsa, 5 ball bilan baholashning 90% dan yuqori bo'lishi dastur mazmunining yuqori sifatda ekanini tasdiqlaydi.

Tadqiqot natijalari Alfraganus universitetida joriy etilgan “Soft skills kompetensiyalarini shakllantirish” o'quv dasturi talabalarning kasbiy va shaxsiy rivojlanishida samarali ekanini ko'rsatdi.

XULOSA

Soft skills shaxsning ijtimoiy farovonligi va hayot sifati bilan ham

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. www.nationalsoftskills.org/the-real-skills-gap/
2. <https://news.linkedin.com/2019/January/linkedin-releases-2019-global-talent-trends-report>
3. <https://www.mckinsey.com/capabilities/people-and-organizational-performance/our-insights/increasing-your-return-on-talent-the-moves-and-metrics-that-matter>

chambarchas bog'liq. O'zini boshqarish, vaqtni rejalashtirish, maqsad qo'yish va o'z-o'zini rivojlantirish ko'nikmalari insonning shaxsiy hayotida muvozanatni ta'minlaydi. Ijtimoiy munosabatlarda empatiya va tolerantlikning mavjudligi esa jamiyatda ijtimoiy barqarorlik va hamjihatlikni mustahkamlaydi.

Xulosa qilib aytganda, soft skills zamonaviy jamiyat va mehnat bozorining ajralmas talabi hisoblanadi. Ular shaxsning kasbiy bilimlarini samarali qo'llashga, ijtimoiy muhitga moslashishga va uzluksiz rivojlanishga imkon yaratadi. Yumshoq ko'nikmalar nafaqat professional muvaffaqiyatni, balki shaxsiy farovonlik va ijtimoiy barqarorlikni ham ta'minlaydi.

Demak, ta'lim tizimida soft skills'ni rivojlantirishga qaratilgan tizimli yondashuv barkamol, mas'uliyatli va raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashning muhim sharti hisoblanadi. Shu bois, zamonaviy ta'lim va kasbiy tayyorgarlik jarayonida soft skills'ni shakllantirish va baholash mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy vazifa bo'lib qolmoqda.

4. <https://business.nab.com.au/insights-daniel-goleman-world-business-forum-24787/>
5. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/12/oecd-skills-outlook-2025_ac37c7d4/26163cd3-en.pdf
6. <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2023/1/>

